



Nove linije fronta: Digitalna bezbednost, energetska koridori i političke promene u globalnom poretku

Kvartalna analiza, april-jun 2025.

Autor: Centar za strateške prognoze





I. Uvod: Poredak u raspadu i rekonfiguraciji

Početak 2025. označio je prekretnicu u arhitekturi međunarodnih odnosa: dugogodišnja hegemonija ekonomske međuzavisnosti i liberalne globalizacije postepeno se urušava i zamenjuje je struktura koju je smisleno opisati kao mrežu fragmentisanih, funkcionalno autonomnih blokova. Ova transformacija nije samo kvantitativna (više aktera, više ugovora), već kvalitativna – promene se dešavaju u načinu na koji se moć projektuje i institucionalizuje: kroz infrastrukturu, standarde i digitalne protokole, a ne prvenstveno kroz tradicionalne vojne kapacitete.

Geopolitička težina resursa prelazi u geopolitiku infrastrukture. Digitalni kablovi, data-centri, podmorski optički putevi, energetske koridori, sistemi za skladištenje i transport vodonika – sve to postaje [strateški kapital](#). Kontrola nad ovim elementima omogućava akterima ne samo ekonomski dobitak već i prednost u oblikovanju normi, pristupa informacijama i mehanizama prisile koji funkcionišu ispod praga otvorenog sukoba. U praksi, to znači da zemlje i korporacije koje ulažu u „hardver“ i „softver“ infrastrukture stiču disproporcionalan uticaj na ponašanje drugih aktera.

Tehnološki standardi i arhitekture postaju novi instrumenti suvereniteta. Postavljanjem norma – od enkriptacije i protokola za razmenu podataka do bezbednosnih standarda za industrijska postrojenja – akteri mogu *de facto* izuzeti svoje konkurente iz ključnih tržišta. To stvara okruženje u kome se ekonomija integracije razlikuje od političke i bezbednosne integracije: može postojati intenzivna trgovinska razmena, ali istovremeno strateška zavisnost u tehnološkim ili energetske osetljivim segmentima.

Posledice za države i region su višestruke. Prvo, raste važnost strateške autonomije – sposobnosti da se održi funkcionalna operativnost bez spoljnog snabdevanja u ključnim sektorima. Drugo, pojavljuje se asimetrična ranjivost: čak i veliki akteri mogu biti ugroženi (npr. pristup kritičnim mineralima ili kontrola nad podacima), što menja kalkulacije odvratanja i saradnje. Treće, politička ekonomija partnerstava postaje selektivnija: savezi se grade oko projekata vrednih izuzetne strateške težine, a ne oko univerzalnih normi.

Za Evropu i region Balkana to znači da pitanja energetske bezbednosti, digitalne povezanosti i infrastrukturne interoperabilnosti više nisu tehnička – već su centralno politička. Izbor dobavljača, putevi diversifikacije i učešće u regionalnim infrastrukturnama postaju odlučujući za spoljnopolitičku poziciju država. Istovremeno, institucije kao što je EU suočavaju se sa dilemom: da li i kako preoblikovati svoja pravila proširenja, finansiranja i standardizacije da bi sačuvala uticaj u okolnostima kada su brzina i sigurnost strateški imperativi.

Analitički gledano, implikacije su jasne: prvo, geopolitika naredne decenije biće definisana sposobnošću aktera da integrišu infrastrukturne projekte sa diplomatskim i industrijskim politikama - „pametni“ i „otporni“ lanci snabdevanja biće vrednosni mehanizmi moći. Drugo, normativna težina proširenja liberalnog poretka opada u situacijama kada geopolitička hitnost zahteva pragmatične, selektivne aranžmane. Treće, sekvencijalne krize imaju potencijal da katalizuju iznenadne promene u alijansama i oblikovanju sfera uticaja.

Zaključno, svet koji se fragmentiše po linijama infrastrukture i tehnoloških protokola zahteva drugačiju vrstu strateškog planiranja: integrisanu politiku koja kombinuje diplomatske kapacitete, industrijsku politiku, investicije u kritičnu infrastrukturu i normativni uticaj. Za državne i međudržavne aktere uspeh neće zavisiti samo od ekonomskog kapitala, već od sposobnosti da se projektuju, štite i povezuju ključne infrastrukturne resurse u cilju dugoročne političke i bezbednosne stabilnosti.



II. Digitalna bezbednost: Od sajber napada do algoritamske dominacije

U poslednjih pet godina, digitalna bezbednost je prešla iz domena tehničkog pitanja u središte političkih i bezbednosnih strategija. Sajber prostor je postao nova dimenzija moći – arena u kojoj države više ne vode ratove tenkovima i flotama, već kodom, protokolima i mrežnim arhitekturama. Kontrola nad digitalnim tokovima danas znači kontrolu nad percepcijom, informacijom i, u krajnjoj liniji, političkom realnošću.

Ključni trendovi 2024–2025. ukazuju na tri dominantne ose digitalne konfrontacije:

1. **Infrastrukturalna konfrontacija** – ratovi za kontrolu nad [podmorskim internet kablovima](#), [satelitskim sistemima](#) i [data centrima](#) postali su nova forma strateškog nadmetanja. Posle sabotaža u Baltičkom i Crnom moru tokom 2023. i 2024. godine, Evropska unija je u maju 2025. uspostavila prvi digitalni „[Evropski demokratski štiti](#)“, model kolektivne zaštite infrastrukture po uzoru na NATO član 5, ali prilagođen sajber prostoru. Time je digitalna teritorijalnost prvi put formalno institucionalizovana.
2. **Tehnološki suverenizam** – države ubrzano razvijaju sopstvene oblake, operativne sisteme i bezbednosne protokole, te time pokušavaju da smanje zavisnost od globalnih tehnoloških giganta. Kina je kroz projekat [Digital Silk Road 2.0](#) stvorila paralelni internet ekosistem koji već koristi niz zemalja jugoistočne Azije, Afrike i Bliskog istoka. Na Zapadu, pak, jača trend „[digitalnog protekcionizma](#)“, gde se tehnološka saradnja sve češće posmatra kroz prizmu bezbednosnog rizika, a ne ekonomskog interesa.
3. **Informaciono oružje** – manipulacija podacima, algoritmima i digitalnim narativima postala je instrument političkog pritiska i destabilizacije. Veštačka inteligencija omogućila je razvoj [hiperpersonalizovanih propagandnih kampanja](#), usmerenih na formiranje javnog mnjenja, polarizaciju društava i kontrolu političke dinamike iz senke. U tom smislu, informacione operacije postale su oblik „[tihog odvratanja](#)“, bez potrebe za direktnim sukobom.

U ovakvom kontekstu, digitalna bezbednost više nije pitanje zaštite mreža i sistema – već očuvanja političkog integriteta i strateškog suvereniteta države. Balkan, Istočna Evropa i Južna Azija danas predstavljaju eksperimentalne zone sajber nadmetanja, gde veliki akteri testiraju svoje modele kontrole informacija, upravljanja digitalnim infrastrukturama i oblikovanja javnih narativa. Granice moći se više ne crtaju teritorijalno, već kroz kontrolu protoka podataka i algoritamsku dominaciju – a borba za digitalni prostor postaje nova osnova globalne politike 21. veka.

III. Energetski koridori: Nove geopolitike energije

Dok digitalna dominacija postaje strateški prioritet, energetski koridori ostaju fizička osnova globalne politike. Rat u Ukrajini, sankcije protiv Rusije, energetska tranzicija i rastuća potražnja za LNG doveli su do potpunog redizajna svetske energetske mape i redefinisali odnose zavisnosti između potrošača, proizvođača i tranzitnih zemalja. Energetska bezbednost, koja je decenijama bila sekundarno pitanje, danas se nalazi u samom centru spoljnopolitičkih strategija velikih sila.



Do 2025. godine, izdvojila su se tri nova energetska bloka:

- **Evroatlantski energetska sistem**, zasnovan na [terminalima LNG i diverzifikovanim gasnim mrežama koje se protežu od Poljske do Grčke](#), čime se formira „energetski bedem“ prema ruskom uticaju;
- **Evroazijski energetska pojas**, predvođen [Kinom](#), koji kroz gasovode [Power of Siberia 2](#) i nove veze sa Centralnom Azijom obuhvata čak i delove jugoistočne Evrope, stvarajući paralelnu energetska zonu izvan zapadnog sistema;
- **Južni energetska luk**, u kojem Turska, Azerbejdžan i zemlje Persijskog zaliva [grade most između Evrope i Azije](#), nastojeći da pretvore energetska tranzit u polugu regionalne političke moći.

Balkan postaje ključno energetska čvorište, ali i potencijalna tačka trenja između blokova. [Transbalkanski koridor](#) (TAP–Ion–Bugarska–Srbija), kao i nove [elektroenergetske veze između Srbije, Rumunije i Mađarske](#), poprimaju geopolitičku težinu koja prevazilazi ekonomsku logiku. Kontrola nad tokovima energije postaje pitanje strateškog opstanka, a ne samo tržišnog interesa.

Istovremeno, energetska tranzicija više nije ideološki projekat, već instrument geopolitičkog pozicioniranja. Države koje kontrolišu „nove resurse“ – litijum, kobalt, retke zemlje – postaju ključni akteri u nadolazećem energetska poretka. [Kina i Afrika danas upravljaju sa više od 70% globalnih zaliha kritičnih minerala](#), čime stižu stratešku polugu prema Evropi i Sjedinjenim Državama, koje sve više zavise od uvoza i ranjivih, geopolitički uslovljenih lanaca snabdevanja. U takvom okruženju, energetska politika više nije samo pitanje tržišta, već postaje poligon za redefinisane globalne ravnoteže moći i stvaranje novih oblika zavisnosti u svetu koji se ubrzano fragmentiše.

IV. Političke promene i novi globalni savezi

Dok se infrastrukturne i energetska ose sveta ubrzano transformišu, politički odnosi se reorganizuju u nove konstelacije blokova. Globalni poredak više se ne deli samo na Zapad i Istok, već i na tehnološke, energetska i institucionalne ekosisteme, u kojima se moć meri sposobnošću da se oblikuju standardi, kontrolišu resursi i postavljaju pravila igre. Tradicionalna dihotomija između liberalnog i autoritarnog modela gubi oštrinu – zamjenjuje je pragmatična borba za uticaj kroz tehnologiju, energiju i kapital.

1. **SAD i „partneri stabilnosti“** – Vašington, nakon predsedničkih izbora 2024, vraća se politici [„restrukturisane globalne dominacije“](#), u kojoj se naglasak stavlja na odbranu Pacifika, kontrolu energetska tokova i jačanje strateških veza sa demokratskim saveznicima u Evropi i Indijskom okeanu. SAD sve više deluju kroz fleksibilne koalicije, usmerene na tehnološko odvracanje Kine i održavanje prednosti u veštačkoj inteligenciji, sajber bezbednosti i kvantnim tehnologijama.
2. **Kina kao osovina novog Juga** – Peking gradi [koaliciju tehnološke zavisnosti](#) kroz infrastrukturne kredite, 5G standarde, digitalne valute i investicije u zelenu energiju. [Digital Silk Road 2.0](#) postaje ne samo ekonomski projekat, već i instrument oblikovanja političke lojalnosti. Kina više ne izvozi samo proizvode, već čitavu [arhitekturu poverenja i kontrole](#), kroz koju formira paralelni sistem globalne povezanosti, nezavisan od zapadnih mreža.
3. **Evropa u potrazi za autonomijom** – posle decenija oslanjanja na NATO i američku energetska podršku, Evropska unija pokušava da artikuliše sopstveni „treći put“ između Sjedinjenih Država i Kine. Međutim, unutrašnji raskoli, rastući uticaj nacionalnih vlada nad zajedničkom spoljnom politikom i spor tempo strateškog odlučivanja ograničavaju njen manevarski prostor. Rezultat je EU koja ima kapacitet za ekonomsku integraciju, ali ne i za stratešku samostalnost.



Ishod ove globalne reorijentacije jeste policentrični poredak bez centra – sistem u kojem velike sile više ne teže univerzalnom vođstvu, već regionalnoj dominaciji u sferama koje direktno utiču na njihovu unutrašnju stabilnost: energiji, podacima, tehnologiji i trgovini. Svet ulazi u fazu funkcionalnog multipolarizma, gde stabilnost ne zavisi od globalne ravnoteže, već od sposobnosti pojedinačnih blokova da kontrolišu sopstvene rizike i održavaju koheziju svojih mreža moći.

V. Balkan i Evropa u raskoraku

Balkan je u ovom sistemu ponovo marginalizovan, ali ne i bez značaja. Za razliku od perioda posle 2000. godine, kada je region bio „pitanje proširenja“, danas je pre pitanje otpornosti. Digitalna bezbednost, energetska infrastruktura i kontrola nad podacima postaju važniji od formalne integracije u EU.

Brisel je 2025. pokrenuo „[Evropski digitalni kompas za Balkan](#)“ – inicijativu koja ima za cilj da region približi evropskim bezbednosnim i infrastrukturnim standardima bez davanja preciznog roka za članstvo. To je priznanje da je EU pomirena sa političkim status kvo, ali i pokušaj da spreči upliv Kine, Rusije i Turske u digitalnu i energetska arhitekturu regiona.

Regionalne vlade reaguju pragmatično. Srbija razvija „digitalnu neutralnost“ – saraduje i sa Zapadom i sa Istokom; [Albanija](#) i [takozvano „Kosovo“](#) jačaju sajber saradnju sa SAD; dok se [Hrvatska i Slovenija](#) sve više uključuju u evropske energetske inicijative kao regionalni posrednici.

Balkan postaje minijaturna laboratorija globalne fragmentacije: sve države koriste globalne tenzije za sopstveni manevarski prostor, ali pri tome postaju zavisne od više centara moći nego ikad.

VI. Novi oblici moći: infrastruktura kao politika

Sušтина novog poretka leži u spajanju infrastrukture i politike. Države koje kontrolišu protok energije, podataka i kapitala više ne moraju da kontrolišu teritoriju. One kontrolišu ritam globalne zavisnosti.

Tu nastaje „[infrastrukturna diplomatija](#)“ – koncept u kojem se kablovi, terminal, lanseri i serveri koriste kao sredstva meke moći.

- **Kina** nudi infrastrukturu kao servis – brzo, efikasno i politički neutralno.
- **Sjedinjene Američke Države** nude infrastrukturu kao zajednički bezbednosni interes.
- **Evropa** nudi infrastrukturu kao vrednosni standard.

Između ta tri modela, ostatak sveta – od Balkana do Afrike i Indo-Pacifika – pokušava da definiše sopstvenu autonomiju. Ali ta autonomija ima visoku cenu: postajete ključni teren nadmetanja, a ne samostalni akter.



VII. Pogled u budućnost: redefinicija globalne bezbednosti

Do kraja decenije, geopolitika će sve manje zavisiti od vojne pomoći, a sve više od sposobnosti država da kontrolišu energetske, digitalne i tehnološke infrastrukture. U skladu sa tim, indikativno je da će tri paralelna procesa definisati novi svetski poredak do 2030. godine:

1. **Digitalna autonomija** – države će braniti sopstvene podatke kao teritoriju.
2. **Energetski neosiromašeni blokovi** – savezi će se formirati na osnovu zajedničkih izvora snabdevanja i kritičnih minerala.
3. **Politička rekonfiguracija globalnog juga** – zemlje u razvoju više neće biti objekti tuđih politika, već arbitri između konkurenata.

Ovaj proces nije samo tehnološki – on je i ideološki i sistemski. Svet u kome algoritmi kreiraju narative, a energetske veze definišu saveze, predstavlja novu epohu globalne moći – post-institucionalni poredak, u kome je država samo jedan od aktera u složenoj mreži digitalne i infrastrukturne politike.

Godina koja je pred nama nije kraj globalizacije, već njena transformacija u geopolitiku infrastrukture. Nove linije fronta ne prolaze kroz oklope, već kroz optičke kablove; ne mere se tenkovima, već megabajtima i megavatima.

Onaj ko kontroliše infrastrukturu – kontroliše budućnost. A budućnost, bar za sada, pripada onima koji umeju da spoje tehnologiju, energiju i viziju u jedinstvenu strategiju moći.